

[0501]

IN KATALAENSK DICHTER EN IT WILHELMUS

Op 'e sneup nei Frysk-Katalaenske literaire parallellen kaem ik koartlyn in fers tsjin dat my tinken die oan it wiswier net Fryske mar ús dochts net ûnbikende Wilhelmus, de Nederlânske steatshymne.

Oer dat Wilhelmus is njonkelytsen al hiel hwat ôfskreaun en -wreaun, mar oer guon elemintaire dingen is oant nou ta gjin klearrichheit kommen: oer de skriuwer binne de specialisten it net iens, noch oer de datearring, en likemin oer de kunstwearde fan it dicht. Yn it boekje fan dr. H. Bruch, *Slaat op den trommele; het Wilhelmus en de Geuzenliederen* (Leiden 1971) wurdt ús ien en oar bihindich út 'e doeken dien. Bruch wiist der ûnder oaren op, dat prof. K. Heeroma, de to jong forstoarne lieder fan it Nedersaksysk Ynstitút, in man dy't ek foar de Fryske skriftekennisse in greate en waarme niget hie, it fers datearret tusken 22 april en 9 augustus 1570, dêr't er mei yn it kamp torjuchtekamt fan dyjingen dy't Marnix fan St. Aldegonde as skriuwer ôfwize, it kamp dus fan Fruin, Blok en Buytendijk. Hy wiist boppedat jit op it forskeel fan ynsjuch yn it karakter fan de dichter, dy't neffens P.N. van Eyck net mear west hat as in sljucht manspersoan, sûnder hokfoar ferskultuer, mar dy't K. Meeuwesse, professor yn Nimwegen, in skoallerétor achtet to wêzen. Greate forskelen oer en wer!

Yn resinte jierren geane de ûndersikers, sa dielt Bruch ús mei, by de stúdzje fan it Wilhelmus gauris út fan de ûnderstelling dat de Wilhelmus-dichter mûglik net (folle) mear skreaun hat as allinne dit fers. It is anonym útkommen en it liket op gjin inkel oar fers¹. Lykwols mien ik dochts in skymrige oerienkomst to ûntdekken mei it fers fan in man dy't gâns earder libbe as ús Wilhelmus-dichter en ek yn in hiele oare kontrei. Ik haw it each op 'e Katalaenske poët Martínez, hwaens wurk 't ik foun yn de *Obras de Pero Martínez. Escritor catalán del siglo XV* (Barcelona 1946), in boekje útjown en annotearre fan Martín de Riquer. It fers yn kwestje printsje ik hjir ôf mei de Latynske rigels skeanprinte. It stiet op side 131 ff.

Invocacio a Sent Tomas d'Aquino

Clare Thomas, doctor sancte
del orde preycador,
in celis confessor tante

4 dels dubtes declarador,
qui elucidans obscura
ab degud'actoritat,
hostendisti de scriptura

8 lo clar seny y veritat.

Te predicat theologia
dret doctor sense barranch,
et tua geonologia
20 virtuos de alte sanch;
postquam carcere obstrussam
tu mires ma libertat,
tuam gratiam diffussam
24 consent me per pietat.

Ffac meque tibi consortem
en abit religio,
usque me ducas post mortem

12 ffins la summa visio;
rogo in tanto labore
no jaquescas ton devot,
postquam divino amore

16 so content de tal açot.

Malleasti hereticantes
ab saber irreffragable,
obmutescunt blactorantes
28 de ta doctrina loable,
ob quam tuam justam precem
no denechs al ffrare teu
sed ffach me post santam necem
32 que puga lloar Deu.

Clamat turbo secularis
 que muyra de ffera mort,
gens crudelis est ylaris
 36 de matar me ab gran tort,
dicentes ling[u]am dolosam
 he tingut contra lo rey,
hanc vitam calamitosam
 40 me ffan sentir ffora ley.

Ex quo duxi libertatem
 me demanen co qu'e ffet
sumunt sibi potestatem
 52 processar me contra dret,
querentes me nichilare
 ab secular potestat,
ayunt quod comisi quare
 56 crim de lesa magestat.

In canonem incidisse
 no curen, tant son yrats
atendunt me delinquisse
 68 mes no com estan vedats;
falces suas truculentas
 meten en lo camp de Crist
in personas sic exemptas
 72 serven la ley d'Antichrist.

Quia Carolo beato
 he servit ab grant amor,
a patre rege irato
 44 reb presons y tal furor;
set tu confessor preclare
 sol de la doctrina sancta
fac me Christum sic amare
 48 que vença sa yra tanta.

Tuistes esse me longatum
 de la submissio real,
atque non esse delatum
 60 per lo dret sacerdotal,
tale crimen et in regem
 no cometen sacerdotes,
sed corrumpunt nostram legem
 64 per la qual som exempts tots.

Ffremment atque capud movent
 per que yo muyra'n tot cas,
et yrati valde dolent
 76 que no'y troben cami ras;
nec ne possunt degradare
 per donar me mort publica,
sed laborant me dampnare
 30 ad preso cruel inica.

Tornada.

Thoma sancte, gratiffica
 l'arma mia ab Jesus,

et in bono ratiffica

84 car no cur del sobreplus.

Al is dit fers net oeral like dúdlik², dochs kin men sizze, dat it weihaat fan it Wilhelmus. It hat likernôch deselde foarm; it soe hast wol op'e hjoeddeiske Wilhelmus-wize songen wurde kinne. Fierders hat it in apologetysk karakter en bifettet hjir en dêr rigels, dy't op rigels út it Wilhelmus lykje, byg. '*rogo in tanto labore* no jaquescas ton devot' (= ik bid dy yn safolle illinde, forlit dyn forearder net) en '*Quia Carolo beato* he servit ab grant amor' (= om't ik de sillige Carolus mei greate leafde tsjinne ha).

Men freget jin ôf, oft Martínez syn *Invocatio* ek ornearre wie om songen to wurden. Riquer dielt der neat oer mei, mar ûnmûglik liket it net. It is yn alle gefallen dúdlik, dat Martínez syn posysje om 1460 hinne gâns wei hie fan dy fan Willem fan Oranje great hûndert jier letter: hja wiene beide rebellen en út it fjild slein en, de iene yn'e finzenis, de oare yn ballingskip, sykje hja har heil hjirboppe, Martínez by de Hillige Thomas, de Swijer by God. Beide wurde hja forfolge: Willem bidt, syn ûnskuld bitsjûgjend:

'Van al die my beswaren,
 End mijn Vervolghers zijn
 Mijn Godt wilt doch bewaren
 Den trouwen dienaer dijn',

wylst de Katalaen der him oer biklaget, dat syn hjitfolgers him ûnrjuchtmjittich, hy is ommers prester, troch it wrâldske rjucht fûnnisje litte wolle. Ik soe tige foarsichtich ûnderstelle wolle dat Martínez' fers ek yn it noarden, yn Frankryk, bikend wurden is en dêr neifolge troch figueren, dy't yn in likenze sitewaasje forkearden as de Katalaenske prester, biskuldige waerden fan lèse-majesté en harsels fordigenje en rjuchtfeardigje woenen. De dichter fan it Wilhelmus hie dan mûglik sa'n neifolging ûnder 'e eagen hawwe kind. Mocht dy ûnderstelling krekt wêze, dan sil er wol net de ûnbilearde soldaet west hawwe, dêr't guon him foar hâlde.

Oer Pero Martínez is neffens Riquer mar in bytsje bikend. Yn 1463 is er stoarn; syn bertejier en -plak witte wy net. Wierskynlik is er om 1400 hinne berne. It wie in Dominikaner muonts, dy't yn 'e doetiidske rebûljes oan 'e kant stie fan de prins fan Viana, de Carolus yn it fers, dy't deilis wie mei syn heit, Joan II. Om't de kening help krige fan Loadewyk XI fan Frankryk, oan hwa't er Roussillon forpânne, sille hja oarekant de Pyrenéen grif op 'e hichte west hawwe mei de partijskippen yn Kataloanje.

Hwàt er ek foar him dien hawwe mei, Sint Thomas hat syn broer yn 't leauwe net foar in slimme dea bihoedzje kind: om syn rebelly waerd er op in kweade dei yn 1463 op 'e kaei fan Palma de Mallorca yn in boat set mei in stien om 'e nekke en in izeren stoarmhoed, barnend, op 'e holle.

Benajarafe (Málaga)

G. N. Visser

Noaten:

1. 'Het Wilhelmus is anoniem verschenen, het vertoont geen overeenkomst met welk gedicht dan ook, het is dus geschreven door een weinig of niet bekende auteur' (Bruch s. 40).
2. Riquer tekenet oan by 57/58 dat hjir sûnder mis mei bidoeld wurdt: Dû hast my fordigene [tsjin de biskuldiging] my fan de ûnderwerping oan 'e kening forwidere to hawwen. Ek hy hat de kenmg dus altiten eare!